

Jean Servier, Terorismul

Institutul European, Iași, 2002, Traducere de Bogdan Geangalău, Cu un studiu introductiv de Nicu Gavriluță

Prezentul, și mai înainte istoria recentă, au făcut conștiente ultimele trei generații de influența majoră a unui fenomen socio-politic asupra existenței cotidiene atât a individului, cât și a maselor largi de populație. Încercările de conceptualizare și de circumscriere terminologică a fenomenului respectiv au dus la impunerea termenului de *terorism*. Cartea lui Jean Servier vine, în urma altor lucrări, să completeze pluridisciplinar tabloul semnificațiilor ce definesc această noțiune. Încă dintru început, fixându-i cadrul de acțiune, Servier își atenționează cititorii asupra terorismului ca strategie de durată – în slujba unor puteri mai mult sau mai puțin oculte –, ce se delimitează, ca gen proxim, de război prin faptul ca nu împarte cu cel de-al doilea caracterul instituțional pe care îl presupune un conflict declarat oficial între cel puțin două părți.

În această ordine de idei, sfera de semnificații a terorismului cuprinde, cvasi-indistinct, violențele

arbitrar înfăptuite cu finalitatea accesului la putere și autoritate, indiferent dacă actorii – de o parte sau de alta – sunt indivizi ori comunități. Voința dominării își alege astfel o armă insidioasă de impunere și de influențare a istoriei, dealtfel ieftină, ținând cont de caracterul contagios al terorii. Un element important, fără de care terorismul ar părea lipsit de o întemeiere justă, este ideologizarea sa accentuată de către cei care îl pun în practică, indiferent că aceștia sunt indivizi sau grupări. Demersul justificativ vine în numele unor principii al căror absolutism etic este prezentat ca incontestabil, în pofida solipsismului evident ce subminează orice discurs de acest gen.

Investigarea resorturilor intime ale emergenței actului terorist îl conduce pe Servier la menționarea terorismului intelectual ca având gradul cel mai înalt de eficiență, în măsura în care miza lui este de a genera, impune și menține în masă o concepție anume despre viață și lume, o “viziune” partizană, singura de reținut ca receptă și care – considerând adevărata sa finalitate – ar urma să aducă avantaje unei elite oculte, sursa tuturor ideologiilor de acest gen. Liantul care articulează relațiile dintre terorism și terorist, pe de o parte, și comanditarii, supervizorii actelor teroriste, pe de alta, cauza de fond a terorismului este, în opinia autorului, o formă specială a voinței de putere (prea puțin nietzscheeană !). În contextul general al interdicțiilor operante la nivelul tuturor culturilor și civilizațiilor, teroristul își interpretează disculpator acțiunea ca un act al transgresiunii limitelor condiției umane, trăite de acesta ca profund constrângătoare. La originea acestei traume se

ABOUT THE AUTHOR:

librarian, Faculty of History and Philosophy, UBB, Cluj, Romania

KEYWORDS:

terrorism, integrism, fundamentalism, Jean Servier, pluralism.

găsește *in nucce*, prefigurator pentru acțiunile teroristului, refuzul maturizării psihice, manifestat ca nostalgie nevrotică ‘a întoarcerii la copilărie prin respingerea vieții de adult’ în care personajul central este Buna Mamă. Prin acțiunile sale și prin setul de norme la care aderă teroristul urmărește realizarea propriei exorcizări de imaginea Mamei Rele, a cărei reflecție o identifică în societatea cu reguli constrângătoare, singura responsabilă, în ochii lui, de eșecurile personale.

Pe plan macrosocial și global terorismul este considerat de Servier o reacție împotriva schimbării, la contactul între culturi sau civilizații. Angoasa pe care indivizii o trăiesc într-o lume în schimbare îi determină să agrege comunități mai mult sau mai puțin restrânse, să organizeze forme “revoluționare” de reacție. Este vizată aici ‘o întoarcere la imaginarul unui trecut’. Permanența idealului de realizat, care subîntinde ideologic toate terorismele, încarcă orice mișcare de acest fel cu un oarecare misticism. Filonul etic grefat terorismului dă seama de dualismul ideologic fondator, de factură eschatologică. Distincțiile care stau la baza revendicărilor teroriste sunt ilustrate în “alb” și “negru” – asupriți *versus* asupritori, săraci *versus* bogați, fii luminii *versus* fii tenebrelor etc. –, urmărindu-se prin acest procedeu (mnemotehnic, în esența sa) o mai bună receptare a premiselor ideologice. Personalitatea infantilă a teroristului se structurează între două țeluri contradictorii: unul mistic, orientat spre edificarea unei noi lumi, fără constrângeri, beneficiara domniei aleșilor; celălalt, purificator, al Cetății perfecte cu legi drepte și constrângătoare.

Istoria terorismului contemporan urmează aproape întotdeauna un curs tangent la istoria fundamentalismelor contemporane de nuanță etnică. Ambele își fac debutul în istorie o dată cu războiul al doilea mondial când, sub imperiul propagandei naziste, reapar în Europa o serie de naționalisme, cu ocazia luptei anticoloniale și ca urmare a separării celor două blocuri. Până în prezent istoria a fost martoră la extinderea și generalizarea la scară globală a acestui proces. Nuanțele în funcție de regiune sunt însă interesante. Avântul revoluționar din America de Sud, ale cărui ecouri se sting abia prin deceniul șapte al secolului 20, beneficiază din plin de sprijinul tacit, dar ferm, al Bisericii catolice. Statele Unite, Europa și Japonia se confruntă cu ample mișcări studențești, ale căror argumente ideologice cunosc diferite grade de rigurozitate. Orientului Apropiat, Servier îi face o analiză detaliată și atentă; este de reținut că aici intrarea în contemporaneitate a terorismului se face pe baze religioase și cu un mobil fundamentalist: instituirea unui cadru socio-politic în respectul unor valori pretins optim funcționale în trecut.

Analiza psihosociologică pe care Jean Servier o face terorismului ne familiarizează cu tipologiile teroristului palestinian și european, atrăgând atenția asupra importanței a contextului cultural-simbolic în care, pe de o parte, este pregătit și, pe de alta, executat actul terorist. Constant, autorul se referă la agenții executanți ai terorismului ca la indivizi aflați sub specia patologicului, a căror nevroză este cultivată și accentuată în scopuri nedecarate, dar evidente intuitiv, de terțe entități (indivizi, grupări

sau chiar formațiuni statale) care preferă siguranța anonimatului.

Sub aspect formal, informațiile privitoare la subiectul terorismului sunt prezentate pertinent, pasajele teoretice sunt ilustrate de exemple istorice, ceea ce face din cartea lui Jean Servier un instrument de lucru competent în studiul fenomenului. Din punctul de vedere al “dinamicii” textului tragerea concluziilor rămâne preponderent avantajul cititorului: terorismul – termen folosit uneori de autor într-un sens cam prea larg – rămâne un concept util decelării procesualității interne a raporturilor socio-politice dintre diversele clase sociale și comunități umane; ca practică el este un ins-

trument utilizat deopotrivă de mișcările integriste, fundamentaliste (de tipul celor originare în problemele Orientului Apropiat), cât și de cele care urmăresc o formă oarecare de descentralizare a puterii, în speță o formulă a pluralismului (de pildă cazul studenților americani de la Berkeley).

Cartea, scrisă înainte de destrămarea blocului est-european, este o reacție contra comunismului-marxist și a mijloacelor subversive de acțiune a acestuia. Totuși, terorismul contemporan, format la școala trecutului recent, păstrează, îmbunătățește și utilizează fără scrupule deosebite metodele verificate anterior, ceea ce face ca lucrarea să își mențină actualitatea.